

VOORJAARSTREK BIJ 'T WED IN 1986 EN 1987

Steve Geelhoed & Hans Groot

Inleiding

WVG-leden en aanverwante zielen namen de najaarstrek al meer dan dertig seizoenen waar vanaf de boulevard bij Bloemendaal aan Zee, toen de veldwerkkommissie in 1985 besloot een aantal veranderingen door te voeren. Naast een gestandaardiseerde werkwijze en een nieuwe najaarstrekpost (Parnassia) betekende dit het begin van twee jaar voorjaarstrekten bij 't Wed. In het onderstaande artikel worden enkele resultaten van de tellingen bij 't Wed besproken. Voor een uitgebreidere verslaglegging zij verwezen naar het binnenkort te verschijnen rapport 'Ongestuwde voorjaarstrek over 't Wed 1986/87'.

Telpost

De tellingen zijn uitgevoerd op de één na hoogste duintop ten noordoosten van de recreatieplas 't Wed in de Kennemerduinen. Vanaf de telpost kijkt men uit over een smalle duinstrook, die enerzijds begrensd wordt door bos en anderzijds geflankeerd wordt door een noord-zuid lopende duinrug.

Geluidsoverlast van verkeer is hier minimaal. Op zonnige dagen trekken echter vele zanaanbidders naar 't Wed, waar ze o.a. een aanzienlijke hoeveelheid lawaai produceren. Het opsporen en determineren van overvliegende vogels kan daardoor bemoeilijkt worden.

Telmethode

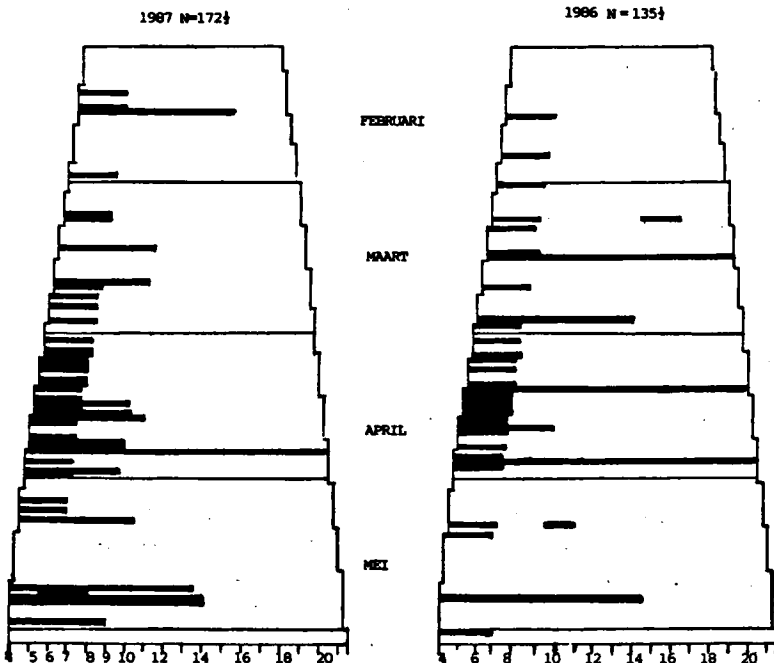
Om de resultaten van de Nederlandse landtrekposten te kunnen vergelijken heeft de Landelijke Werkgroep VogeltrekTellen (LWVT) een handleiding uitgegeven, waarin de aanbevolen telmethodiek uiteengezet wordt (LWVT, 1985a). De tellingen bij 't Wed zijn conform deze handleiding uitgevoerd. Dit betekent o.a. dat er een (denkbeeldige) cirkel met een straal van 100 meter rond de telpost is getrokken. Vogels, die buiten die 100 meter langsvlogen zijn vereeuwigd met vermelding van soortnaam en aantal. Van passanten binnen de 100 meter zijn ook vliegrichting en -hoogte genoteerd. Van vogels, die uitsluitend gehoord zijn, is de soortnaam met vermelding van 'gehoord' genoteerd.

Teldata en teluren

Afgelopen voorjaren is 309 uur geteld van half februari t/m eind mei. Figuur 1 geeft een overzicht van de getelde uren. In de figuur kunnen een aantal vaste telperiodes onderscheiden worden:

- Ochtentelling (OT); van $\frac{1}{2}$ uur voor tot 2 uur na zonsopkomst.
- Late ochtentelling (LOT); van 2 uur na tot $4\frac{1}{2}$ uur na zonsopkomst.
- Avondtelling (AT); van 2 uur voor zonsondergang tot $\frac{1}{2}$ uur erna.
- Dagtelling (DT); van 2 uur na zonsopkomst tot maximaal $\frac{1}{2}$ uur na zonsondergang. Deze telling omvat de LOT en eventueel de AT.

Begin- & eindtijden van de tellingen zijn afgerond op hele kwartieren. Zo begint een OT bijv. om 5.00 uur en eindigt 7.30 uur, terwijl de officiële telperiode van 5.03 tot 7.33 uur duurt.

Figuur 1. Verdeling van de teluren over het seizoen. Op de horizontale as is de tijd van de dag aangegeven. Op de verticale as de datum.

Overzicht van de trek

In onderstaand verhaal wordt een beeld geschetst van hetgeen gezien is tijdens de tellingen op 't Wed. Aangezien het doortrekverloop over beide jaren eenzelfde beeld vertoonde, zijn beide voorjaren ongescheiden behandeld.

Februari

Aangezien er vanwege vorst in het begin van februari weinig of geen, danwel zuidwaarts gerichte trek te verwachten was, zijn we half februari begonnen met tellen. Na de dooi-inval was niets te merken van "beukende" trek en mede door het lage aantal tellingen werd er matige trek geregistreerd van vooral eenden als Bergeend, Kuifeend en Grote Zaagbek.

Op 14 februari 1987 werd de grootste groep Kolganzen van beide jaren waargenomen (88 exx.). Kok- en Strommeeuw zetten de trek in, evenals Houtduif, Graspieper, lijsterachtigen, Kauw, Spreeuw en Groenling. Vroeg was een Witte Kwikstaart op 13 februari 1987.

In de loop van de maand vond relatief sterke doortrek plaats van Veldleeuwerik, Vink, Sijs en Barmsijs. Voorjaar 1986 bleek goed te zijn voor de Sijs getuige het feit, dat deze soort op vrijwel alle dagen werd genoteerd. De aanwezigheid van een slaappleats in de nabijheid van de telpost kan het verkregen trekbeeld van de Sijs beïnvloed hebben. Barmsijzen werden in 1987, na de omvangrijke invasie gedurende het najaar van 1986, slechts weinig gezien.

Maart

Begin maart gaf enigszins hetzelfde trekbeeld te zien als eind februari. Voor eenden (Tafeleend, Wilde Eend, Smient, Pijlstaart en de onder februari genoemde eenden) en ganzen (Grauwe en Kolgans) brak de toptrekperiode aan. Op 7 maart 1986 werd een Kraanvogel waargenomen.

Steeds meer soorten begonnen te trekken. Voor 1986 viel het hoogtepunt van de trek op 15 maart. Toen vond onder invloed van een hogedrukgebied boven de Sovjet-Unie massale doortrek plaats van o.a. Kievit, Goudplevier, Wulp, Grutto, Kokmeeuw, Houtduif, Veldleeuwerik en Spreeuw. Leuke soorten, die deze dag werden waargenomen, waren Kruisbek (18 exx.) en Rode Wouw (een adult ex.). Half maart 1987 viel plotseling de vorst in, welke weliswaar op de

telpost niet, maar langs de kust wel voor een vorstrush zorgde.

Eind maart kwamen de eerste Tureluurs, Kleine Mantelmeeuwen, Kneuen, Rietgorzen en een Havik langs. Het einde van de maand leverde de grootste aantallen Boomleeuweriken en Witte Kwikstaarten op. Kokmeeuwen, Spreeuwem, Kauwen, Grote Lijsters en Vinken trokken goed door. In 1987 werden er bovendien enige Grote Gele Kwikstaarten waargenomen.

April

Begin april werden de eerste trekkende Bruine en Blauwe Kiekendieven en een Havik gezien. Daarnaast trokken aan steltlopers o.a. Grutto, Kievit, Wulp en Tureluur langs. De 4e april van 1987 werden de enige Kemphanen van beide voorjaren, één Kleine en Bontbekplevieren waargenomen. Verder werd deze periode gekenmerkt door langstreckende duiven; de Houtduif bleef goed doorkomen, terwijl Holenduif en Turkse Tortel hun hoogste aantallen bereikten. Van de zomervogels kwamen Boerenzwaluw, Boompieper en Tapuit weer binnen. Twee Klapeksters verbleven even bij 't Wed. Langzaam werd er gewerkt naar de climax van de voorjaarstrek. Deze valt half april - begin mei, wanneer de grote massa zomervogels terugkeert en de roofvogel- en steltloper trek haar hoogtepunt bereikt.

Aalscholver en Blauwe Reiger trokken van half tot eind april goed door met bijv. 17 Blauwe Reigers op 18 april 1987. De eendentrek was zo goed als afgelopen, hoewel op 17 april 1986 de enige twee Middelste Zaagbekken werden gezien. Boompiepers, Gele Kwikstaarten en Kneuen trokken redelijk door.

Eind april 1987 verschaftte de tellers handenvol werk vanwege het schitterende weer met overheersende oostenwinden. Bruine en Blauwe Kiekendief beleefden hun doortrekkiepiek, evenals Sperwer en Boomvalk. Ook trokken vele soorten steltlopers sterk door. Hoog waren de aantallen van de Tureluur (max. 81 op 14 april 1986). Absolute topdag van voorjaar 1987 was 25 april, nota bene een simultaandag, die helemaal werd uitgeteld. Hoewel de aanwezigen het hoofd amper koel konden houden vanwege de hitte en de vele badgasten, noteerden ze evenwel o.a. 2 adulte Visarenden, 1 onvolwassen Rode Wouw, 2 Lepelaars, 12 Buizerden, 6 Boomvalken, 7 Groenpootruiters, 14 Dwergmeeuwen, 29 Oeverzwaluwen, 19 Boompiepers, 419 Graspiepers, 90 Gele Kwikstaarten en als klapper

een Zwarte ooievaar. Verder werden de eerste Tortelduiven, Visdiefjes en Gierzwaluwen op de telpost gezien. Op 29 april 1987 werd *nóg* een Visarend gezien. April zorgde beide jaren voor een aantal langsvliegende Beflijsters.

Mei

Begin mei kan sterke en leuke trek opleveren, zij het, dat er dan wel geteld moet worden. Helaas is dat door verschillende oorzaken niet volop gebeurd. Desalniettemin werden er aardige resultaten geboekt in de vorm van grote groepen Rosse Grutto's en Regenwulpen, die werden waargenomen: op 5 mei 1987 93 Rosse Grutto's en 44 Regenwulpen, op 7 mei 1987 69 Rosse Grutto's en op 9 mei 1987 ca. 250 Rosse Grutto's. Een tweetal Kepen op 5 mei was vrij laat.

Half mei tot en met eind mei is de toptrekperiode van de zwaluwen met vooral in 1987 flinke aantallen Oeverzwaluwen, Boerenzwaluwen (156 exx op 25 mei), Huiszwaluwen (32 exx op 25 mei) en Gierzwaluwen (177 exx op 24 mei).

Een goede simultaantelling vond plaats op 23 mei 1987 toen er mediterrane soorten als Baardgrasmus (zingend ♂) en Bijeneter werden "gescoord".

De laatste dagen van het telseizoen kenden een kleine opleving qua eendentrek. Vanaf 't Wed werden trekkende Zomertalingen, Krak-Kuif- en Wilde Eenden gezien. Ook Tureluur en Bontbekplevier vertoonden zich weer boven de telpost. Op 24 mei 1987 werden bijv. 40 Tureluurs waargenomen.

Dankzij mooi weer aan het einde van de maand werd voorjaar 1987 waardig afgesloten met roofvogeltrek: Wespandief (5), Boomvalk en Bruine Kiekendief weerhielden de tellers om de telpost te verlaten.

Bruine Kiekendief

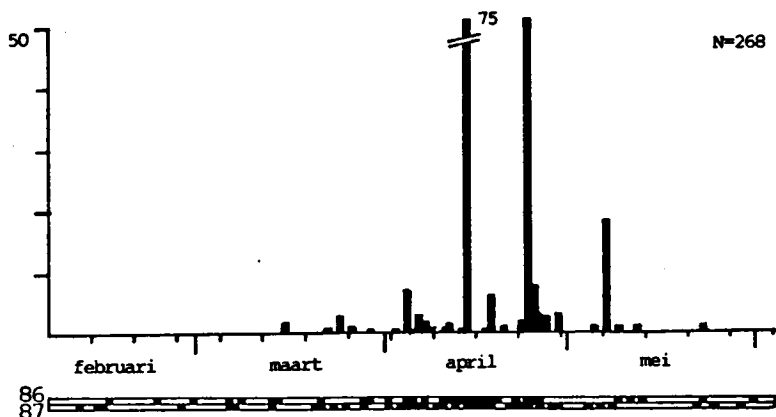
Vanaf de telpost werden 24 Bruine Kiekendieven gezien. Geheel in overeenstemming met trekwaarnemingen langs de westelijke IJsselmeerkust werd het merendeel van de passanten in 1987 opgemerkt (Van Gasteren, 1987). Terwijl in 1986 5 exemplaren langsvlogen, passeerden voorjaar 1987 maar liefst 19 exemplaren de telpost. Het zal dan ook duidelijk zijn, dat het doortrekverloop voornamelijk bepaald wordt door de waarnemingen uit 1987.

de twintig tot dertig exemplaren, die in een normaal najaar trek-tellen gezien worden. In 1987 begonnen de najaarstrektellingen een maand vroeger dan in voorgaande jaren. Bijgevolg werd een veelvoud gezien van de "normale" najaarstotalen. Tureluurs verlaten de (Fenno-Scandinavische) broedplaatsen immers al in juni en bereiken de doortrekkiepiek op het vasteland in juli (Glutz von Blotzheim et al, 1977).

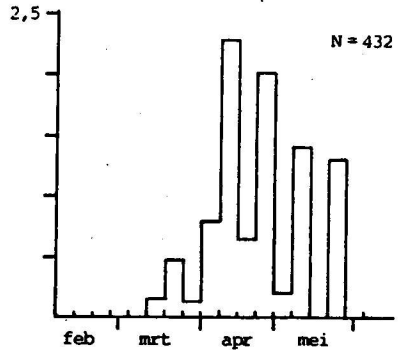
Zoals figuur 3 & 4 tonen, duurt de voorjaarstrek van half maart tot eind mei en vertoont een aantal pieken. Na het verschijnen van de eerste vogels loopt het aantal op tot een piek in de tweede week van april (max. 81 exx. op 14 april 1986). Een kleinere piek volgt eind april. In 1987 vertoonde het doortrekpatroon ook een opvallende piek in de tweede helft van mei.

Dat de Tureluur voor een groot deel gedurende de ochtenduren gezien kan worden moge blijken uit de volgende percentages: 61% werd in de OT, 36% in de LOT en 39% tijdens de DT gezien. Waarnemingen bij Hoorn en de Eemshaven stemmen overeen met dit beeld. (Van Gasteren, 1985; Koffijberg & Koffijberg, 1987). In hoeverre Tureluurs in de avonduren trekken is uit het door ons verzamelde materiaal niet op te maken.

Figuur 3. Doortrekverloop van de Tureluur aan de hand van de OT. In de figuur is het gemiddelde aantal per OT weergegeven, de balk eronder geeft aan wanneer er een OT is verricht.

Figuur 4. Doortrekverloop van de Tureluur aan de hand van de uurgemiddeldes per week.

Tot slot zij opgemerkt, dat Tureluurs sociaal trekkende vogels zijn. ze trekken niet alleen in soortgebonden groepjes, maar ook in het gezelschap van andere soorten. Op 't Wed werd samenvliegen genoteerd met Kemphaan, Groenpootruiter, Zwarte Ruiter en Regenwulp.

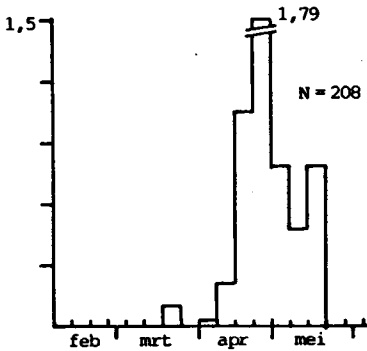
Deze telpost, de landtrektelpost Parnassia, wordt vanaf februari gebruikt als voorjaarstelpost. Foto: Ferdy Hieselaar.

Boompieper

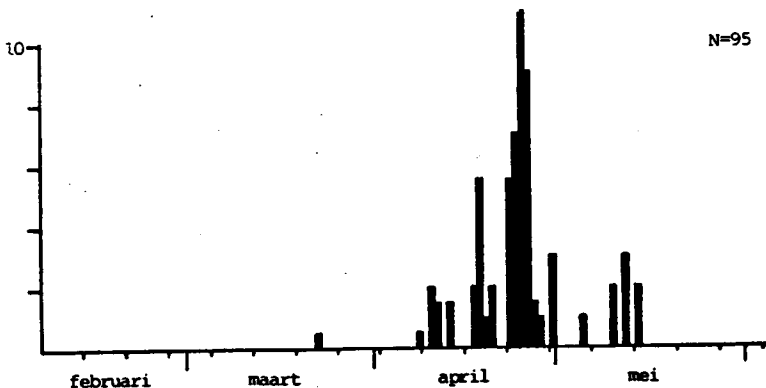
Er werden 208 Boompiepers waargenomen. Hierbij moet bedacht worden, dat zowel vogels genoteerd zijn, die gezien werden, als exemplaren, die uitsluitend gehoord zijn. Het percentage individuen, dat opgemerkt is door de kenmerkende roep, bedroeg 55%.

Met 113 waargenomen exemplaren was 1987 een goed jaar voor de Boompieper, terwijl in 1986 95 exemplaren langstrokken. Bekijken we het doortrekverloop aan de hand van de ochtendtellingen dan zien we, dat de Boompieper vrij gepiekt doorkwam. Behoudens een vroeg exemplaar op 22 maart 1986, kwamen de eerste Boompiepers in kleine aantallen gedurende de tweede week van april langs, waarna de aantallen opliepen tot een top in week 17.

Figuur 5. Het doortrekverloop van de Boompieper aan de hand van de uurgemiddeldes per week.

Figuur 6. Doortrekverloop van de Boompieper aan de hand van de OT. Het gemiddelde aantal per OT is weergegeven, de balk eronder geeft aan wanneer er een OT is verricht.

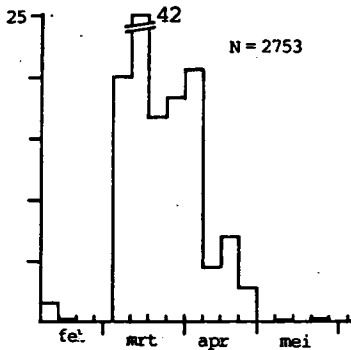

Daarna liepen de aantallen langzaam af. Na 14 mei werden geen Boompiepers meer waargenomen. De eerste helft van mei is weinig geteld. Juist dan worden in de Eemshaven (Koffijberg & Koffijberg, 1987) de grootste aantallen gezien: iets later dus dan "onze" top van eind april. Opmerkelijk is, dat langs de IJsselmeerkust zeer weinig Boompiepers worden geteld (van Gasteren, 1985; van Gasteren, 1987; med. Brouwer).

Interessant is tevens het doortrekverloop over de dag. Alhoewel er niet zoveel dagtellingen zijn uitgevoerd, kunnen we toch illustreren, dat in het voorjaar de meeste Boompiepers in de LOT langs-vlogen, aan de hand van de volgende cijfers: het aandeel tijdens de OT bedroeg 48%, tijdens de LOT 52% en tijdens de DT 54%.

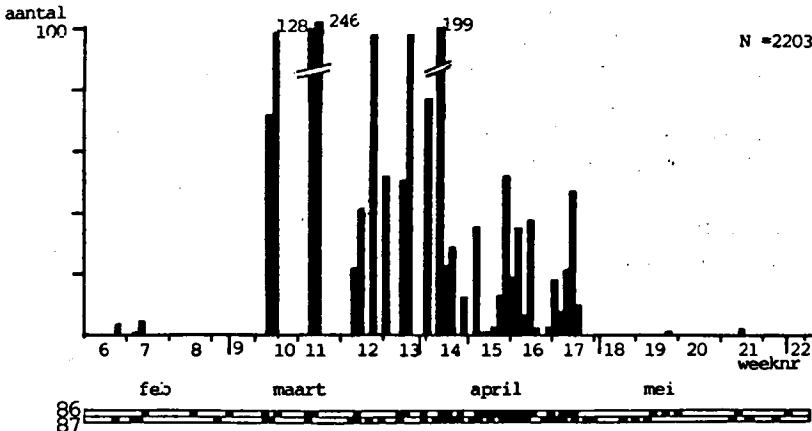
Spreeuw

Vanaf 't Wed telden en turfden de waarnemers 2753 trekkende Spreeuwen. Afhankelijk van de weersomstandigheden kunnen de

Figuur 7. Het doortrekverloop van de Spreeuw aan de hand van de uur-gemiddeldes per week.

Figuur 8. Doortrekverloop van de Spreeuw aan de hand van de gemiddelde aantallen per OT. De balk eronder geeft aan wanneer een OT is verricht.

eerste Spreeuwen al tijdens de eerste tellingen opgemerkt worden. Wanneer de sneeuw smelt vliegen de eerste exemplaren naar Nederland.

De "echte" trek speelt zich voornamelijk in maart af met een hoogtepunt rond eind maart. Voorjaar 1986 werd ook rond half maart een piek opgemerkt. Elders in het land wordt de piek eind maart jaarlijks vastgesteld, terwijl de piek rond half maart niet ieder jaar wordt gesignaleerd (Verg: Koffijberg & Koffijberg, 1986 & 1987; LWVT, 1985 b).

Het doortrekverloop over de dag vertoont het beeld van een uitgesproken ochtendtrekker. Maar liefst 80% wordt in de OT waargenomen. In de LOT en DT worden respectievelijk 11 en 20% gezien. Het cijfermateriaal kan enigszins geflatteerd zijn, omdat er in maart slechts weinig is geteld na de OT.

Behalve soortgenoten werd geen vlieggezelschap genoteerd. Gezien de extreme handvleugelindex - een maat voor de relatieve handvleugellengte en dus voor de vliegeigenschappen - van de Spreeuw is dit niet verwonderlijk. Samenvliegen zou op grond van de handvleugelindex alleen te verwachten zijn met de Pestvogel (Gatter, 1976).

Literatuur

- Gasteren, H., van (1985). Voorjaarstrek telpost Monument & verwerking van gestandaardiseerd verzamelde voorjaarsgegevens aan zichtbare trek. Hoorn.
- Gasteren, H., van (1987). Gestuwde voorjaarstrek langs de westelijke IJsselmeerkust 1983-1987. De Graspieper 7: 103-111.
- Gatter, W. (1976). Feldkennzeichen ziehender Passeres. Die Vogelwelt 97: 201-217.
- Glutz von Blotzheim, U.N., K.M. Bauer & E. Bezzel (1977). Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 7. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Koffijberg, H. & K. Koffijberg (1986). Verslag van de trektellingen in de Eemshaven in 1984. Holwierde.
- Koffijberg, K. & H. Koffijberg (1987). Verslag van de trektellingen in de Eemshaven in het voorjaar van 1985-86. Holwierde.
- LWVT (1985a). Handleiding voor het tellen van zichtbare landtrek. Utrecht.
- LWVT (1985b). Verslag van de simultaantellingen van zichtbare landtrek in het voorjaar van 1983 en 1984 in Nederland. Utrecht.
- Nobel, P. de (1987). Kiekendieven in Zuid-Kennemerland in 1986. Fitis 23 (3): 117-124.